

ПИСЕМНІ ДЖЕРЕЛА ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КАТОЛИЦЬКИХ РЕЛІГІЙНИХ ОРДЕНІВ НА ТЕРЕНАХ ПІВНІЧНО-СХІДНОЇ УГОРЩИНИ У СЕРЕДНЬОВІЧЧІ ТА РАНЬОМУ НОВОМУ ЧАСІ

Ферков Оксана Василівна

кандидат історичних наук, доцент; доцент кафедри археології, етнології та культурології,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

E-mail: oksanaferkov@uzhnu.edu.ua

<http://orcid.org/0000-0002-8546-401X>

Північно-східні комітати Угорського королівства як зона фронтиру стали об'єктом розселення монахів різних католицьких орденів у XIII ст., які серед багатьох інших завдань виконували місіонерську роботу, поширювали католицьку віру серед схизматів, поганців тощо. У XVI – початку XVIII ст. ця територія стала ареною гострого політичного та конфесійного протистояння між угорською елітою. У багатогранні конфесійні відносини з різною інтенсивністю включилися католицькі релігійні ордени – францисканці, пауліни, єзуїти та ін. Метою статті є охарактеризувати доступну джерельну базу з проблематики діяльності католицьких релігійних орденів на теренах Північно-Східної Угорщини та визначити перспективи майбутніх пошуків. Діяльність католицьких релігійних орденів на території північно-східних комітатів Угорщини представлена достатньою джерельною базою для проведення ґрунтовного дослідження. Однак, джерела різних періодів збереглися не однаково. Через загальний хаос і агресивну секуляризацію середини XVI ст. значна частина монастирських архівів була знищена або розпорошена. Слабко відображена в джерелах діяльність перших місіонерів ордену св. Франциска кінця XVI – перших років XVII ст. Втім, саме у цей час до процесу католицького оновлення долучаються отці Товариства Ісуса і це залишило помітний слід в джерелах. Із 1622 року, із утворенням Конгрегації поширення віри, з Риму до місіонерів в Угорщині надходило десятки інструкцій, призначень, а звіти відповідно – звіти. Цей пласт джерел мабуть найкраще відображає успіхи та невдачі місіонерства. Враховуючи, що значна частина архівних та опублікованих документальних матеріалів впродовж XIX – початку XXI ст. опрацьована вченими не у повній мірі, автор констатує, що тематика історії католицьких релігійних орденів доби Середньовіччя та раннього нового часу має хороші перспективи подальшого дослідження.

Ключові слова: католицькі релігійні ордени, пауліни, єзуїти, францисканці, Північно-Східна Угорщина.

Постановка проблеми. Північно-східні комітати Угорського королівства були зоною фронтиру починаючи від утворення середньовічної держави. У період оформлення церковної організації Католицької Церкви в Угорщині та утворення єпархій у віддалені окраїни почали розселятися монахи різних католицьких орденів. Серед багатьох інших завдань ченців було також поширення католицької віри серед схизматів та язичників. Так, ймовірно вже у XIII ст. у північно-східних комітатах Угорщини існували католицькі монастирі різних орденів (св. Франциска, св. Домініка, св. Павла Відлюдника, тощо). У XVI – початку XVIII ст. ця територія стала ареною гострого політичного протистояння між угорською елітою прихильниками різних політичних таборів – Габсбургів та Трансільванського князя, католицького правителя і протестантського князя. Політична боротьба мала конфесійне забарвлення. У багатогранні конфесійні відносини посттридентського періоду з різною інтенсивністю включилися католицькі релігійні ордени – як давні, що витокami сягають XIII ст. (орден св. Павла Відлюдника, орден св. Франциска), так і новостворені – Товариство Ісуса. Звісно, для вивчення діяльності цих релігійних об'єднань дослідники повинні опиратися на джерела, насамперед письмові.

Метою даної статті є охарактеризувати доступну

джерельну базу з проблематики діяльності католицьких релігійних орденів на теренах Північно-Східної Угорщини та визначити перспективи майбутніх досліджень.

Стан вивчення проблеми. Проблематика діяльності католицьких релігійних орденів на теренах Північно-Східної Угорщини практично не досліджувалася у вітчизняній, зокрема крайовій історіографії. Отож і немає фахових праць, присвячених аналізу джерел. Зарубіжна історіографія (угорська і словацька) продуктивніша. Втім об'єкт їхньої уваги дещо ширший аніж виключно північно-східна окраїна Угорщини. Історію угорських провінцій ордену францисканців, організаційні особливості та реформи висвітлено у класичних для дослідників історії церкви Угорщини працях – у двотомнику Я. Карачоні [Karácsonyi, 1922–1924] та монографії П. Д. Сабо [Szabó, 1921]. Діяльність монахів-францисканців на теренах дореформаційної Угорщини та у добу державного роз'єднання охарактеризовано у низці досліджень [Fügedi, 1972, 69–94. old.; Óze, 2009, 157–175. old.; Molnár 2005; F. Romhányi, 2005, 119–121. old.; Galla, 2005]. Останніми роками автори все більше уваги фокусують на проблематиці діяльності місіонерів-францисканців у Верхній Угорщині у XVII ст. [Molnár, 1992, 3, 53. old.; Tóth, 2001, 824. old.; Riskó, 2007]. Узагальнююче дослідження з історії ордену св.

Павла Відлюдника написали Е. Кішбан [Kisbán, 1938], А. Курц [Kürzc, 1898]. Середньовічна історія ордену висвітлена у розвідці Ф. Герваї [Hervay, 1984], а «відродження» ордену та місіонерська діяльність у ранньому новому часі у Ф. Галла [Galla, 2015]. Спробу дослідити взаємовідносини монахів-місіонерів ордену паулінів та православних русинів зробив Вийгшев Т. [Véghseő, 2001, 65–79. old.]. Вчений окремо зупинився на вивченні питання контактів православних та єзуїтів [Véghseő, 2014, 214–225. old.]. Подібне дослідження створено іншим угорським вченим І. Бааном [Baán, 2007, 120. old.].

Історія ордену св. Домініка в Угорщині має ґрунтовну історіографію [див: Ferrárius, 1637; Harsányi, 1938; Pfeiffer, 1917; Domonkorsend, 2007 та інші]. У загальних працях є поодинокі згадки про монастирі ордену, які існували на території Березького комітату та усього дві короткі публікації, присвячені саме цій обителі [Fehér, 1944; Zágorhidi, 2000].

Серед новітніх досліджень місіонерської діяльності католицьких орденів в Угорщині ранньомодерного часу варто відзначити ґрунтовну працю угорського вченого І. Д. Тота [Tóth, 2007]. Автор багато років працював в архівах Риму, зібраний матеріал став основою монографії та увійшов у збірники джерел [Relationes, 1994; Litterae, 2002–2005, 2008].

Отже, можемо сказати, що на сьогодні дослідження місіонерської діяльності католицьких релігійних орденів, особливо в період контр-реформації–католицького відродження/оновлення (друга половина XVI–XVIII ст.) на теренах Північно-Східної Угорщини має хороші перспективи.

Виклад основного матеріалу. У період утворення Егерської єпархії на її території почали розселятися монахи різних католицьких орденів. Ймовірно першими були ченці ордену св. Бенедикта, премонстрійці, францисканці, кармеліти, августинці тощо. Кармеліти осіли в Пряшеві, августинці мали свої монастирі Бардійові, Егері, Шатораліауйгелі. Католицька Церква поширила свою юрисдикцію і на територію сучасного Закарпаття.

Точне число монастирів ордену св. Домініка на теренах Північно-Східної Угорщини доби Середньовіччя (у тому числі території сучасного Закарпаття) невідоме. Джерела не дають достовірну інформацію, а фахова та краєзнавча література вдається до припущень. На території колишнього комітату Берег домінікани мали свою обитель в Берегасі¹. Це був жіночий монастир. Тиводар Легоцький припускає, що домінікани оселилися в місті у XIV ст. Святим покровителем монастиря обрали св. Станіслава, і фундацію пов'язує з королевою-матір'ю Єлизаветою [Lehocky, 1881–1882, II, 16. old.]. Угорський історик церкви Гаршані А. вважав, що в Берегасі існував жіночий монастир ордену св. Домініка і заснований він бл. 1366 р. [Harsányi, 1938, 8, 80. old.]. Не відомо через які причини у 1479 р. черниці залишили місто. За наказом керівника ордену вони мали переселитися до

Сатмарнеметі² [Zágorhidi, 2000, 150–151. old.]. Через певний час їхню обитель зайняли монахи того ж жебракуючого ордену [Németh, 2013, 19. old.]. Володіння монастиря зростали, мали вони кілька будівель у самому місті. Ченці вели доволі успішне господарство аж до кінця 50-х рр. XIV ст., коли зазнавали частих переслідувань з боку протестантів. Причиною остаточного знелюднення домініканського монастиря у Берегасі став погром татарських орд 1566 року [Zágorhidi, 2000, 152. old.].

В історичній літературі зустрічаємо припущення, що крім Берегова домінікани мали свою обитель у коронному місті Хуст. Я. Рупп зауважив, що в Хусті була монастирська церква св. Ілони, але не знає якого саме релігійного ордену, припускає, що паулінів, бо в документі від 1500 року король Владислав II виділяє для хустської церкви св. Михайла ордену паулінів 500 кусків солі [Rupp, 1872, II, 382. old.]. Вихідні дані грамоти не повідомляє. Окрім цього монастиря вчений вважає, що в мараморському коронному місті свою обитель мали і черниці-домініканки, їхню церкву ототожнює з руїнами на пагорбі на південному березі потічка Хуст [Rupp, 1872, II, 382. old.]. На жаль в інших працях з середньовічної історії домініканів згадки про монастир у Хусті нами не знайдено.

Розквіт діяльності францисканців (орден св. Франциска) в Угорщині припадає на XV–XVI ст., коли королі та шляхтичі особливо підтримували братів менших фундаціями, захистом тощо. Зокрема серед покровителів францисканців бачимо баронську гілку давнього роду Перені. У XIV ст. Перені заснували францисканський монастир в Сенткересті та Кошицях. Наприкінці XV ст. Перені заснували францисканський монастир у Севлюші³ на горі Канко [Riskó, 2007, 26. old.; Rupp, 1872, II, 392. old.].

Монахи ордену францисканців у другій половині XIV ст. поселилися в Берегасі (1370 – і рр.). Заснувала монастир королева Єлизавет [Karácsonyi, 1921, I, 46. old.], ймовірно передала братам меншим відновлену будівлю госпіталерів, які вже давно залишили місто [Rupp, 1872, II, 375. old.]. Це тільки припущення, бо у Я. Карачоні читаємо, що бл. 1377 р. королева-мати заснувала монастир францисканців в Берегасі, вони почали зводити будівлю, яка до 1380 р. ще не була готова [Karácsonyi, 1921, I, 145. old.]. На думку сучасника Карачоні Я. Сабо Дьордя монастир заснувала вдова короля Людовика бл. 1370 р. [Szabó, 1921, 212–213. old.]. Т. Легоцький пише, що у XV ст. тут був значний монастир із землями і виноградниками [Lehocky, 1881 – 1882, II, 20. old.]. Краєзнавець припускає, що францисканський монастир і церква розташовувалися у південній частині домініального двору, поряд із будинком міського управління (ратуші) часів Легоцького. Коли священник Хофнер Ігнац продав наділ графу Шенборну залишки стін та підвали колишнього монастиря були добре видно [Lehocky, 1881–1882, II, 21. old.]. До середини XVI ст. францисканцям належала і та земля, де у XIX ст. стояла

² Сучасне місто Сату Маре, Румунія

³ Сучасний Виноградів Закарпатської області

¹ Сучасне місто Берегово Закарпатської області

реформатська церква і школа.

Отже, серед католицьких монастирів Середньовіччя на території північно-східних комітатів Угорщини виділяються монастирі обох напрямків ордену братів менших. У Берегові свою обитель мали конвентуали, а в Севлюші – обсерванти. Точне місце розташування берегівського францисканського монастиря не відоме, існують гіпотези, для підтвердження або спростування яких потрібно продовжити пошуки. А ось на горі Канко у Виноградіві колишній монастир чітко локалізується і підтверджується археологічними дослідженнями [Прохненко, Гомоляк, Мойжес, 2007, с. 225]. Обидва монастиря зазнали утисків з боку протестантських шляхтичів та містян і у середині – другій половині XVI ст. опустіли.

Орден францисканців мав свої монастирі в суміжних з територією сучасного Закарпаття комітатах.

Орден св. Павла Відлюдника – єдиний католицький орден угорського походження. До середини XIII ст. орден мав усього три монастиря, через трохи більше як десять років вже 12. Розквіт паулінського монастирського життя припадає на першу половину XIV ст. у цей час виникають монастирі ордену в північно-східній фронтірній смузі Угорського королівства, зокрема Унгварі¹ (1384), Веллі² (1380), Есені (1356), Берегах (1329, Кіш Берег³), Реметах⁴ (1363, Мараморський комітат). Діяли вони до середини XVI ст.

Конфесійна ситуація в Угорщині в цілому, та північно-східному фронтірі зокрема кардинально змінилася у першій половині – середині XVI ст. як внаслідок Реформації, так і державно-політичного роз'єднання країни. Протестанти стали переслідувати католицьких священників та монахів, монастирі опустіли, а їхні маєтки перейшли в руки місцевих шляхтичів.

Триденський церковний собор (1545–1563) відкрив перший етап католицького оновлення (або контрреформації) в Європі [Див. Jedin, 1998]. В Угорщині перша хвиля контрреформації (силова спроба, керована архієпископом Міклошом Олагом – автор) зазнала краху. Наприкінці XIV – початку XVII ст. до протестантських віровизнань належало до 90% жителів колишнього Угорського королівства та всі магнати, шляхта і міщани. Естергомський архієпископ Ференц Форгач відновив рекатолизацію. Лідери католицького відродження в Угорщині, після антигабсбурзького повстання Іштвана Бочкаї (1604–1606), прийшли до висновку, що проповіді народною мовою є сильнішою зброєю за гармати. Носіями цієї «зброї» спробували стати місіонери католицьких релігійних орденів.

У процесі католицького оновлення виняткову роль мала місіонерська робота. В Угорщині вже в Середньовіччі була значно менша концентрація монастирів, ченців та й духовенства в цілому, аніж в

Західній Європі. А на другу половину XVI ст. католицьких духівників на усій території Угорщини залишилося кілька десятків. Тож на першому етапі місіонери прибували з сусідніх країн Європи (Італії, Польщі).

Джерела, у яких відображена історія та особливо місіонерська діяльність католицьких релігійних орденів на території північно-східних комітатів Угорщини ми поділили на три умовні групи:

До *першої групи* відносимо середньовічні джерела, які дозволяють окреслити ранню історію того чи іншого ордену, заснування і розвиток монастирів, особливості монастирського життя, земельно-майнові відносини тощо. Це грамоти, реєстри грамот, нарративні джерела. Частина цих джерел була опрацьована і видана вченими у різних збірниках документів, частина зберігається в архівних фондах і колекціях. Інформація почерпнута з цих документів дозволяє розширити наші уявлення про діяльність католицьких орденів в цілому, та зрозуміти причини зміни характеру їхньої діяльності у посттриденський період.

До *другої групи* відносимо джерела, які виникли в середині XVI – перші два десятиліття XVII ст. та відображають процеси складного періоду державно-політичного роз'єднання Угорщини та проникнення і утвердження реформаційних вчень, реакцію на це представників Католицької Церкви та суспільства. Через те, що у перші десятиліття після мохачської катастрофи та поширення реформації більшість монастирів опустіла, монахи переселилися у безпечні місця, архівні колекції розпоршилися або навіть були знищені, то писемні джерела монастирського походження дуже обмежені. Однак, інформативними є рішення Державних станових зборів, королівських грамот і розпоряджень намісницького управління, документи ватиканського походження тощо.

Третю групу складають джерела, що засвідчують характер та особливості місіонерської діяльності францисканців, паулінів та єзуїтів на території північно-східних комітатів підгабсбурзької Королівської Угорщини у період активної контрреформації / католицького відродження. Хронологічно це документи від часу створення Конгрегації пропаганди віри (1622), коли і поживлюється місіонерська діяльність. Характеристику джерел цієї групи завершуємо кінцем XVII ст., хоча католицьке відродження та конфесіоналізація завершилися тільки в наступному столітті, але темпи і масштаби окатоличення були вже значно скромнішими.

1. Середньовічні джерела

Розпочнемо характеристику джерельної основи дослідження із першої групи, тобто джерел середньовічної історії католицьких орденів, які активно діяли на теренах північно-східних комітатів Угорщини.

Орден св. Франциска один з найдавніших католицьких орденів, який поширився територією середньовічної Угорщини, перші монастирі засновані у другій половині 1220-х рр., а в 1238 р. утворено окрему угорську провінцію ордену [Kertész, 2015, 22. old.].

¹ Сучасне місто Ужгород, обласний центр Закарпатської області

² Поблизу сучасного села Вовкове Ужгородського району

³ Сучасне село Нижні Ремети, Берегівського району

⁴ Тепер на території Румунії

З середини XIII ст. є кілька цікавих документів про діяльність францисканців в Угорщині, це зокрема листи, розпорядження, охоронний лист папи Інокентія IV монахам-францисканця [ÁO, Pest, 1867, 19. old.], прохання папи римського до угорських францисканських провінціалів у сприянні вирішення деяких важливих для Риму питань [Regesta, 1927, I/2, 253. old.], дозвіл папи на ув'язнення монахів, які вийшли з ордену св. Франциска [ÁO, Pest, 1867, 20. old.], дозвіл папи Олександр IV на звільнення францисканців з-під юрисдикції світських судів [ÁO, Pest, 1867, 31. old.], тощо. Стосовно монастирів ордену св. Франциска, які знаходилися на території Березького (у Берегсасі, Лампрехтсасі) та Угочанського (Севлюш) комітатів залишилося усього кілька середньовічних грамот. Так, у заповіті королеви Єлизавети (яка ймовірно була засновницею монастиря францисканців в Берегсасі – автор) читаємо, що для завершення будівництва монастиря і церкви в *«Lumpekhaza, quingentos florenos auri et vnam casulam cum suis pertinentiis, perlis decoratam...»* [CD, 1834, IX/5, 403. old.]. Грамоти 1540 – 1550 х рр. говорять про монастир францисканців у місті, як діючий [ETE, 1909, IV, 282. old.; ETE, 1912, V, 298. old.]. В містечку Севлюш монастир францисканців був заснований на рубежі XV – XVI ст., фундаційного документа не залишилося. Дізнаємося про заснування монастиря баронами Перені із грамоти про друге заснування францисканського монастиря у 1671 р. [Див. Risko, 2007, 31. old.]. Збереглося кілька грамот, у яких зафіксоване існування монастиря [Komágoty, 1903, 126–128. old.].

Варто відзначити, що у розпорядженні літописців історії францисканців у XVI ст. було надзвичайно мало джерел: окремі монастирські записки, протоколи зборів (капітул), листи. Більша частина цих документів у середині – другій половині XVI ст. була знищена [Kertész, 2015, 172. old.].

Середньовічна історія ордену св. Павла Відлюдника представлена двома джерелами одного автора – Георгія Дендеші (Georgius Gyöngyösi, Gyöngyösi Gergely, 1472–1531?). Хронологічно перше – *Inventarium Paulinorum* – це власне є реєстр, виявлених документів в монастирських архівах [Gyöngyösi 1521 – 1522], друге – *Vitae Fratrum* – історія ордену паулінів [Gyöngyösi, 1988; Gyöngyösi, 1991].

Дендеші у 1520 – 1522 роках, будучи генеральним абатом ордену паулінів, здійснив візитацію усіх існуючих монастирів на території Угорщини. Монах уклав реєстр виявлених у 68 монастирських архівах (точніше у скринях для зберігання документів – автор) грамот. Завершено реєстр бл. 1522 р. Цінність рукописного тексту, об'єм якого усього 88 сторінки, насамперед у тому що після відомих політичних подій середини – другої половини XVI ст. більшість монастирських архівів були знищені. Тож саме в «Зеленому кодексі» (таку назву отримав реєстр через колір обкладинки – автор) перераховані ті грамоти, які з часом зникли. Реєстр дає певне уявлення про час, обставини і господарське життя монастирів. Дуже рідко

зустрічається інформація про точне або приблизне місце розташування монастиря, церкви або іншого нерухомого майна, тому цей кодекс не завжди може допомогти досліднику при локалізації колишніх, вже зруйнованих монастирів.

Друге джерело – рукопис історії ордену паулінів Г. Дендеші зберігся у кількох примірниках (ймовірно п'ятьох), з них три зберігалися у рукописному відділі бібліотеки Університету імені Етвеша Лоранда в м. Будапешт під інвентарним номерами Ab 151a, Ab 151b, Ab 151c. Примірник під номером Ab 151b у середині XX ст. зник. Вчені допускають, що саме він був найповнішим автографом Г. Дендеші [Holl, 2000, 83. old.]. Про ідентичність текстів трьох примірників у 1945 р. писав Елемер М'яус [Mályusz, 1945, 2–19. old.]. Інші два примірники є пізнішими копіями (XVIII ст.). Останні сторінки *Vitae Fratrum* ймовірно написані не Дендеші, а його наступником. Тут читаємо про події, які сталися безпосередньо після битви під Мохачем [DAP, 1, VIII].

Отже, *Vitae Fratrum* та *Inventarium Paulinorum* є першоджерелами історії монастирів угорської провінції ордену св. Павла Відлюдника. Зауважимо, що з реєстру грамот отримуємо значно більше інформації про монастирі паулінів, які у Середньовіччі існували у північно-східній окраїні Угорщини. Наприклад, про монастир Есень у *Inventarium Paulinorum* згадано понад десять грамот, а ось в *Vitae Fratrum* є усього одна згадка.

Звичайно при дослідженні історії ордену паулінів в цілому та окремо взятих монастирів не обійтися без комплексу середньовічних грамот. Колекція оригіналів грамот зберігалася у головному монастирі паулінів у Маріанці¹. Після ліквідації ордену у 1786 р. збірка документів передана до Архіву Королівської Комори (Királyi Kamara), а згодом з них утворено фонд «Акти паулінів» [Acta Paulinorum]. Угорського національного архіву. Фонд містить 125 коробок. Документи класифіковані по монастирях. Так в окремих папках згруповані документи стосовно монастирів ордену в Унгарі [Claustrom Ungvár,], Есені [Claustrom Eszeny, Monasterium Eszeny], Бепезі [Monasterium Beregh], в Реметах Марамороського комітату [Monasterium Máramaros] тощо.

Звісно, інформацію про згадані вище монастирі містять документи інших паулінських монастирів, наприклад велика збірка джерел монастиря в Шаторал'яуйгелі [Halkovics, 1994, 191–203. old.; Bandi, 1985, 557–725. old.].

Середньовічні грамоти засвідчують заснування монастирів, факт дарування їм землі та майнові конфлікти між монахами та дрібними земле-власниками. Наприклад, кілька таких грамот виявлено стосовно монастиря паулінів в Есень [ZO, 1874, III, 379. old., HO, 1876, VI, 169. old., AO, 2004, XXV, 161. old.], монастиря Вілле (Веля) [Perényi Levéltár, II, 2008, 104–106. old.], Унгар [CD, 1843, X/8, 148. old.] Ужанського комітату.

При характеристиці джерел Середньовіччя варто відзначити цінність трьохтомного зібрання актів історії ордену св. Павла Відлюдника, видане

¹ Сьогодні Маріанка, Marianka, Словаччина

колективом дослідницької групи історії мистецтва Угорської Академії Наук у середині 1970-х рр. [DAP, 1975, 1, 383. old., DAP, 1976, 2, 474. old., DAP, 1978, 3, 389. old.]. Вченими було віднайдено і опрацьовано відомі та уцілілі документи практично усіх паулінських монастирів середньовічної Угорщини (переважно ті, які зберігаються у фонді *E 153 Acta Paulinorum* Державного архіву Угорщини). Укладачі порівняли архівні документи із працею Г. Дендеші та його *Inventarium Paulinorum*, а також з компілятивними працями XVII ст. У трьох томах в алфавітному порядку подано перелік джерел, уривки з них латинню та угорською мовою, а також вказано фонди, збірки, колекції, у яких зберігаються згадані документи. Хронологія документів виходить далеко за межі пізнього Середньовіччя. Чимало уривків подано про майнові конфлікти між керівництвом ордену паулінів та орендарями монастирських володінь з другої половини XVI – XVII ст. Наприклад, процитовано документ від 1631 р. – грамота Георгія Меліта. Дізнаємося, що станом на 1631 рік монастирі паулінів на території Ужанського комітату, зокрема в Есені та Вілле були пустими, навіть зруйнованими, Меліт дав обіцянку відновити монастирське життя [DAP, 1975, 1, 142. old.]. Як відомо з 1640-х рр. пауліни після кардинальної реформи включилися у процес місіонерської діяльності (це було для них не традиційним – автор). Керівники ордену та місіонери робили відчайдушні спроби повернення колишніх монастирів та земель. Георгій Меліт підтримував такі наміри монахів і не одноразово давав обіцянки сприяти відродженню паулінських монастирів, навіть був посередником у перемовинах монахів із графом Другетом.

II. Джерела середини XVI – перших двох десятиліть XVII ст.

Друга група джерел з огляду на відображення в них саме діяльності католицьких релігійних орденів не надто велика. Адже через військово-політичні події усі монастирі північно-східної країни знелюднилися, їхні архіви розпрошилися. Більшість наративних джерел, які виникли у ці часи акцентували свої розповіді на турецькій агресії та політичній боротьбі між аристократичними угрупованнями та претендентами на корону. Інформацію про зміну релігійно-церковних орієнтирів пов'язаних з проникненням Реформації можемо здобути з розповідних джерел, епістолярії, а також рішень Державних зборів як угорських так і трансільванських станів. Серед королівських грамот та розпоряджень органів намісництва з періоду другої половини XVI ст. знаходимо такі, що стосуються питання майнового становища католицьких орденів, зокрема паулінів та конфліктів із місцевими шляхтичами. Тут варто згадати 5 – томну збірку джерел, підготовлену та видану Товариством Святого Іштвана у 1902 – 1912 рр. – *Пам'ятки церковної історії з періоду оновлення віри в Угорщині* [ETE, 1902, I; ETE, 1904, II; ETE, 1906, III; ETE, 1909, IV; ETE, 1912, V], у якій подано десятки документів, які у тій чи іншій мірі стосуються діяльності католицьких орденів, а також

загальної релігійно-духовної ситуації в країні. Читаємо про дарування на користь монастирям [ETE, 1902, I, 152. old.; ETE, 1912, V, 298. old.], майнові суперечки монахів та шляхтичів [ETE, 1912, V, 108, 122–123, 448, 475–476, 486, 490, 517. old.] тощо.

Перші десятиліття угорської присутності отців ордену Ісуса відображені у документах зібраних і виданих за редакцією Е. Вереш [Fontes, 1911, vol. I; Fontes, 1913, vol. II; Annuae Litterae, 1921]. Серед документів збірників знаходимо листи князя Стефана (Іштвана) Баторі про відкриття єзуїтського закладу в Трансільванії, листи єзуїта Антоніо Посевіні тощо.

Про труднощі з якими доводилося стикатися єзуїтам в Угорщині наприкінці XVI – початку XVII століття говорять листи Каріло Альфонзо [Carillo, 1943]. Документи про діяльність єзуїтів в Угорщині та Трансільванії у перші роки XVII ст. опубліковані в збірнику Архів єзуїтів [JO, 1995, I/1, 444. old.; JO, 1995, I/2, 698. old.]. Наприклад дізнаємося про перших отців-єзуїтів у північно-східній країні Угорщині [JO, 1995, I/1, 358. old.; JO, 1995, I/2, 578–579. old.].

У цей період діяли перші єзуїтські осередки, у тому числі колегіум в Клузі, Знієві та Шаллі. На початку XVII ст. отці Товариства Ісуса почали оселятися у володіннях магнатів північно-східної Угорщини, зокрема гуменянських Другетів. Про поселення єзуїтів у Гуменному, Унгварі та інших місцях свідчить переписка Другета з керівництвом ордену, патером Шандором Добокаї. Важливі джерелі для вивчення історії гуменянської, а згодом перенесеного до Унгвара резиденції та колегіуму єзуїтів зберігаються у фондах Державного Архіву Угорщини [Collegium Ungvariense], Архіву Угорської провінції Товариства Ісуса, зокрема рукопис «Історія Гуменянсько-унгварського єзуїтського колегіуму» [Historia Collegii], праця «Історія Унгварського колегіуму» вчителя Я. Балого [Balogh, 1783] та в інших колекціях [Diarium].

Про масштаби та характер місіонерської діяльності єзуїтів як у володіннях Другетів, так і сусідніх землевласників дають інформацію щорічні звіти резиденцій до генерала ордену. Уривки зі звіту гуменянського колегіуму та діючих у навколишніх населених пунктах та володіннях місій з 1615, 1616, 1617 рр. подали у додатках до статті про перші десятиліття гуменянського колегіуму угорські вчені Ласло Лукач та Антал Молнар оригінали звітів знаходяться в колекції *Archivum Romanorum Societatis Jesu* [Lukács, Molnár, 1997, 385–396. old.].

Величезний фактологічний матеріал з історії перших десятиліть Товариства Ісуса в Угорщині та Трансільванії зібрано у фундаментальному джерельному виданні під керівництвом єзуїта Ласло Лукача, що побачили світ у Римі у 1967 – 1987 рр. [MAN, 1969 – 1987, I– IV] та каталозі австрійської провінції Товариства Ісуса [Catalogi, 1978, 828. old.].

Відзначимо, що майже немає джерел із періоду другої половини XVI – перших двох десятиліть XVII ст., які б відображали реальний стан місіонерської діяльності францисканців на теренах Угорщини. У північно-східному прикордонні Королівства Угорщини в останні десятиліття XVI ст. перебувало

кілька монахів францисканців з польської провінції, але їхня робота залишилася майже непомітною. На початку XVII ст. польські францисканці осіли майже одночасно у двох монастирях Земплінського комітату – Стропкові та Раді. Стосовно їх центрів місіонерства доступні кілька документів, зокрема ті, що фіксують майнові відносини між фундаторами та монахами [див. Karácsonyi, 1921, II, 438. old.].

«Білою плямою» історії місіонерства залишається діяльність італійських місіонерів-францисканців в північно-східному фронтірі Угорщини з кінця XVI і до утворення Конгрегації поширення віри (1622). Відомо, що керівництво ордену св. Франциска починаючи з 1590 рр. постійно призначало на посаду керівника угорської провінції італійських монахів, але ті аж до 1620-х рр. не йшли в Угорщину. Тож джерела фіксують їхнє призначення, але не їхню безпосередню діяльність в угорській провінції.

Успіхи місіонерів були не значними, їм доводилося пристосовуватися до часто ворожого оточення. Керівництво ордену та Ватикан вдавалися до методу «спроб і помилок» у справі боротьби з еретиками та поганцями на території роз'єднаної Угорщини. Ситуація кардинально змінилася вже після утворення Конгрегації поширення віри, під наглядом якої угорські місіонерські центри демонстрували перші успіхи.

III. Джерела третього десятиліття XVII – початку XVIII ст.

Кількісно і якісно краще представлена третя виділена нами група джерел. Як відомо, головною ціллю діяльності Конгрегації поширення віри (Congregatio de Propaganda Fide) була організація та керівництво місіонерською роботою по усьому світу. Саме 1622 рік став переломним у місіонерській діяльності францисканців в Угорщині. Конгрегація намагалася тримати під контролем усі три частини розділеної Угорщини, але вдавалося це не в однаковій мірі, тобто окатоличення протестантів та еретиків йшло з різною інтенсивністю у різних частинах країни [Tóth, 2000, 32. old.].

Серед комплексу джерел, які відображають процес окатоличення, зокрема через місіонерську діяльність монахів католицьких орденів у Верхній Угорщині в цілому, та північно-східному фронтірі зокрема є папські булли, інструкції та розпорядження Конгрегації [Collectanea, 1907], керівників орденів. Окрему групу складає переписка Риму з місіонерами, а також звіти апостольських місіонерів.

Документи римських архівів опрацював та опублікував угорських історик – дослідник місіонерської діяльності католицьких орденів в Угорщині ранньомодерного І. Д. Тот [Relationes, 1999, 459. old.; Litterae, 2002–2005, 2008]. Результатом багаторічних пошуків стала монографія, яка є авторитетним дослідженням з проблематики [Tóth, 2007]. Опубліковані документи дозволяють окреслити географію, характер і наслідки діяльності католицьких орденів в Угорщині посттридентського періоду.

До цієї групи джерел відносимо також переписку

угорських шляхтичів одне з одним та керівниками Церкви, вони дозволяють уявити характер діяльності місіонерів на території Егерської єпархії, труднощі з якими приходилося стикатися монахам [Pázmány, 1911; Tóth, 2001].

Про місіонерську діяльність єзуїтів можна робити висновки на основі опрацювання щорічних звітів угорських єзуїтських місій до керівництва ордену, літописи/історії резиденції та колегіумів. Перелік джерел цієї групи резиденції далеко не повний. Частково документи були опубліковані дослідниками, втім чимало важливих для нашого дослідження джерел неопрацьовані, зберігаються в різних колекціях архівів та книгосховищ Угорщини, Відня, Риму.

Серед джерел історії ордену паулінів, які включилися у процес католицького оновлення з деяким запізненням, варто згадати дві компілятивні праці барокової доби. Перша це робота Андреаса Еггерера [Eggerer, 1663], який на основі праці Дендеші довів історію ордену до сучасної йому доби (1663), включив при цьому джерельний матеріал зібраний Мартоном Борковичем [Kisbán, 1938, 231–232. old.]. А ось Ніколас Бергер майже через століття продовжив компілятивний твір Еггерера. У 1743 році праця була видана у Братиславі [Benger, 1743], рукопис зберігається в Державному архіві Угорщини [Benger, 1742; Benger, 1743 a; Див. Bojtos, 2018, 16. old.].

Діяльність паулінів починаючи від середини XVII ст. вже значно краще представлена в писемних джерелах, але документи фіксують місіонерську роботу ордену виключно в околицях монастирів Шаторалйауйгель, Шайоладі, Оноді, Шаршпоток, і пов'язану із апостольським місіонером Яношем Вановіці¹, який взявся за справу повернення колишніх земель паулінів в цій окрузі [Kisbán, 1938, 233. old.; Tóth, 2001 a, 191. old.; Tóth, 2004, 886–889. old.]. Я. Вановіці регулярно звітував до Риму про здійснену роботу та труднощі з якими приходилося стикатися йому та його соратникам. Кілька листів апостольського місіонера у 2001 р. були опубліковані [Tóth, 2001].

У 1660–1670 рр. католицьке відродження набуває агресивних форм. Серед місіонерів найбільшу активність демонструють єзуїти. Найбільш впливовим покровителем єзуїтів і в цілому католицького оновлення була княгиня Софія Баторі (1629–1680), яка після смерті чоловіка повернулася на католицьке віросповідання [Meszlényi, 1938–1939, 194. old.]. Княгиня Баторі значно обмежила діяльність протестантів, зокрема у родинному місті Ракоці – Шарошпотоці, де передала протестантський колегіум єзуїтам. Про діяльність Шарошпотоцького єзуїтського закладу та вплив отців-єзуїтів на духовно-релігійні настрої в регіоні дають ґрунтовну інформацію документи, які нині зберігаються в архіві угорської провінції Товариства Ісуса в м. Будапешт

¹ Ян (Янош) Вановіці був першим пауліном, який отримав широкі повноваження апостольського місіонера був [Tóth, 2004, 886–889. old.], впродовж чотирьох десятиліть віддав місіонерству [Tóth, 2001 a, 191. old.]

[Sárospataki rendház].

Крім цього низка листів апостольських місіонерів, які поміщені у вже згаданому вище збірнику звітів місіонерів [Relationes, 1999], вказують на обставини діяльності місіонерів, підтримку з боку шляхтичів, зокрема і Софії Баторі.

Наприкінці XVII ст. темпи окатоличення і відтак місіонерської роботи католицьких монахів у північно-східних комітатах підгабсбурзької Угорщини пригальмувалися. На початку XVIII ст. спостерігається ще одна хвиля короткочасного захоплення/повернення церковних об'єктів протестантами через національно-визвольну війну під керівництвом Ференца Ракоці II (1703–1711).

Висновки. Отже, діяльність католицьких релігійних орденів (паулінів, францисканців, домініканців, єзуїтів) на території північно-східних комітатів Угорщини представлена достатньою джерельною базою для проведення ґрунтового дослідження. Однак, мусимо зауважити, що джерела різних періодів збереглися не однаково. Через загальний хаос і агресивну секуляризацію середини XVI ст. значна частина монастирських архівів була знищена або розпорошена. Слабко відображена в джерелах діяльність перших місіонерів ордену св. Франциска, які були направлені керівництвом ордену до Угорщини наприкінці XVI – перші роки XVII ст. Втім, саме у цей час до процесу католицького оновлення / контрреформації долучаються отці Товариства Ісуса. Їхня присутність на угорських теренах залишила помітний слід в джерелах. Із 1622 року справа повернення втрачених через Реформацію вірників до лона Католицької Церкви та навернення схизматів, еретиків тощо набула нового розмаху. Конгрегація поширення віри тримала під

контролем діяльність місіонерів ордену св. Франциска та ордену св. Павла Відлюдника. Десятки інструкцій, призначень з Риму надходило до угорських місіонерів, а звітди відповідно – звіти. Цей пласт джерел мабуть найкраще відображає успіхи та невдачі місіонерства в північно-східному порубіжжі Угорського Королівства Габсбурзької імперії. Товариство Ісуса не підпорядковувалося Конгрегації (точніше не вдалося їх підпорядкувати – автор), тож їхня робота фрагментарно присутня в офіційному листуванні Конгрегації та місіонерів. Місіонерська та особливо освітньо-виховна робота отців-єзуїтів середини XVII – другої половини XVIII ст. відображена у широкому пласті джерел, серед них офіційне листування місій, резиденцій, колегіумів з керівництвом ордену, керівниками Церкви, щорічні звіти резиденцій, щоденники (діаріуми) та історії резиденцій / колегіумів, грамоти шляхтичів – патронів Церкви тощо.

Враховуючи, що значна частина архівних та опублікованих впродовж XIX – початку XXI ст. документальних матеріалів опрацьована вченими не у повній мірі, а ті, що стосуються католицьких монастирів та місійних осередків Північно-Східної Угорщини – фрагментарно, можемо констатувати, що тематика історії католицьких релігійних орденів доби Середньовіччя та раннього нового часу має хороші перспективи подальшого, ґрунтового дослідження. Крім цього, важливо що археологічні пошуки, розпочаті експедицією Ужгородського університету на території Ужгородського замку (сезон 2018 та 2019 р.), на території палацу Бетлена в м. Берегові (сезон 2019 р.) у майбутньому можуть розв'язати проблему локалізації колишніх середньовічних монастирів.

Список використаних джерел

- A Perényi család levéltára, 1222–1526, 2008. (далі – Perényi Levéltár). Szerk.: Tringli István. Magyar Országos Levéltár kiadványai, II. Forráskiadványok 44, Budapest, 509. old.
- A Szent Domonkos-rend multjából és jelenéből, 1916. A szerzet 700 éves jubileuma alkalmából. Kiadta dr. Horváth Sándor, Budapest, 424. old.
- A zichi és vásonkeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára, 1874. (далі – ZO). Codex diplomaticus domus senioris comitum Zichy de Zich et Vasonkeo. III. Szerk.: Nagy Imre–Nagy Iván–Véghely Dezső, Pest, 651. old.
- Acta Paulinorum.* (AP) MNL OL E 153.
- Anjou–kori Oklevéltár, 2004. XXV. 1341. Szerk. Sebők Ferenc, Budapest–Szeged, 576. old.
- Annae Litterae Societatis Jesu. 1921. De Rebus Transylvanicis Temporibus Principum Báthory 1579 – 1613. Ed. Veress Andreas, Budapest, 306 p.
- Árpádkori oklevelek, 1095–1301. 1867. Szerk. Ifjabb Kubinyi Ferencz. Pest, 270. old.
- Baán, István, 2007. Adalékok a jezsuiták tevékenységéhez a magyarországi rutének uniós térítéséhez. In. *Historicus Societatis Jesu. Szilas László Emlékkönyv*, Budapest, 118–129. old.
- Balogh, Ioanne, 1783. Historia Gymnasium Unghvariensis. Jézus Társaság Magyarországi Rendtartománya Levéltára, Budapest (далі – JTMRL), D. 38. 154 p.
- Bandi, Zsuzsanna, 1985. Északkeletmagyarországi pálos kolostorok oklevelei (regeszták). *Borsod Megyei Levéltár Évkönyve*, 557–725. old.
- Benger, Nicolaus, 1742. Chronotaxis Monasteriorum Ordinis Sancti Pauli Primi Eremitae. Kézirat. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (далі – MNL OL), E 153, Acta Paulinorum Fasc. 627. (120. doboz) fol. 2–106.
- Benger, Nicolaus, 1743 a. Annalium Eremitae Coenobitorum ordinis monachorum S. Pauli primi eremite sub Regula Divi P. Augustini Deo famulantum Volumen tertium quo ab Anno 1727 ad annum 1774 ejusdem Proto-Eremitici ordinis Progressus... Kézirat, Központi Szeminárium Könyvtára, Budapest.
- Benger, Nicolaus, 1743. Fragmentum Panis Corvi Protoeremitici Seu Reliquiae Annalium Eremitae-Coenobiticorum Ordinis Fratrum Eremitarum Sancti Pauli Primi Eremitae [etc.] Eggerer, Andreas I; Benger, Nicolaus Vienna Austriae: Ex Officina Typographica Matthaei Cosmerovij, 1663 – 1743. [Online]. Доступно: http://digital.onb.ac.at/OnbViewer/viewer.faces?doc=ABO_%2BZ168734006 (дата звернення: 25.08. 2019).
- Bojtos, Anita, 2018. A pálos rend XVII. századi története, különös tekintettel a rend szellemiségére. Doktori értekezés, Budapest, 348. old.
- Carillo Alfonz jezsuita-anya levelezése és iratai (1591–1618), 1906. Szerk.: Dr. Veress Endre. *Monumenta Hungariae Historica*

I. *Diplomataria*. 32, Budapest, 740. old.

Catalogi personarium et officiorum provinciae Austriae Societatis Jesu, 1978. Vol. 1. (1551 – 1600). Lukacs Ladislau (ed.), Romae, pp. XXI + 41 + 828. [Online]. Доступно: <http://www.sjweb.info/arsi/en/publications/ihsi/monumenta> (дата звернення: 15.06. 2019).

Claustrom Eszeny, Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (далі – MNL OL), Acta Paulinorum. (AP) E 153_a, 80 cs., Fasc. 508.

Claustrom Ungvár, MNL OL, Acta Paulinorum. (AP) E 153_a, Fasc. 509.

Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis, (далі – CD), 1934, Tomi IX. Vol. 5. Ed. Fejér, Georgius, Budae, 655 p.

Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis, (далі – CD), 1843, Tomi X, Vol. 8, Ed. Fejér Georgius, Budae, 688 p.

Collectanea S. Congregationis de Propaganda Fide : seu decreta, instructiones, rescripta pro apostolicis missionibus, 1907. Vol.I. 1622–1866, Romae : Ex Typographia Polyglotta, 1299 p.

Collegium Ungvariense, MNL OL, E 152, Registrata.

Diarium Collegii Ungvariensis S. J. anno 1694 die 3 Aprilis – ab annum 1723 Novembris; anno 1734 – ab annum 1746; anno 1748 Novembris; Anno 1761 – ab annum 1772. Eötvös Lóránt Tudomány Egyetem, Egyetemi Könyv- és Kézirattár, Budapest (далі – ELTE EKK), AB 126, 127, 128, 129.

Documenta artis Paulinorum, (далі – DAP) 1975, 1. füzet. A magyar rendtartomány monostorai, A-M. Az anyagot gyűjtötte: Gyéressy Béla. A bevezetést és az egyes fejezetek előszavát írta: Hervay Ferenc. MTA Művészettörténeti Kutató Csoportja, Budapest, 383. old.

Documenta artis Paulinorum, (DAP) 1976, 2. füzet. A magyar rendtartomány kolostorai. N-Sz. A kötet anyagát gyűjtötte: Gyéressy Béla. A bevezetést és az egyes fejezetek előszavát írta: Hervay Ferenc. MTA Művészettörténeti Kutató Csoportja, Budapest, 474. old.

Documenta artis Paulinorum, (DAP) 1978, 3. füzet. A magyar rendtartomány kolostorai. T-Zs. A kötet anyagát gyűjtötte: Gyéressy Béla. A bevezetést és az egyes fejezetek előszavát írta, a mutatót és a térképeket készítette: Hervay Ferenc. Sajtó alá rendezte: Tóth Melinda, Pintér György, Széphelyi Frankl György. MTA Művészettörténeti Kutató Csoportja, Budapest, 398. old.

Eggerer, Andreas, 1663. *Fragmen panis corvi proto-eremitici seu reliqviae annalium eremi-coenobiticorum Ordinis Fratrum Eremitarum Sancti Pauli Primi Eremitae...* Viennae Austriae, ex officina Typographica Matthaei Cosmerový, M.DC.LXIII. Régi *Magyar Könyvtár, III. 2195*, Budapest.

Egyháztörténeti emlékek a magyarországi hitújítás korából, (далі – ETE), 1902, I. kötet, 1520–1529. Szerk.: Bunyitay V. - Rapaics R. - Karácsonyi J., Budapest, 592. old.

Egyháztörténeti emlékek a magyarországi hitújítás korából, (ETE), 1904, II. kötet, 1530–1534. Szerk.: Bunyitay V. - Rapaics R. - Karácsonyi J., Budapest, 570. old.

Egyháztörténeti emlékek a magyarországi hitújítás korából, (ETE), 1906, III. kötet, 1535–1541. Szerk.: Bunyitay V. - Rapaics R. - Karácsonyi J., Budapest, 596. old.

Egyháztörténeti emlékek a magyarországi hitújítás korából, (ETE), 1909, IV. kötet, 1542–1547. Szerk.: Karácsonyi J. - Kollányi F., - Lukcsics J., Budapest, 652. old.

Egyháztörténeti emlékek a magyarországi hitújítás korából, (ETE), 1912, V. kötet, 1548–1551. Szerk.: Karácsonyi J. - Kollányi F. - Lukcsics J., Budapest, 684. old.

F. Romhányi, Beatrix, 2005. *Ferencesek a késő középkori Magyarországon, A ferences lelkiség hatása az újkori Közép-Európa történetére és kultúrájára*. 1. Ed.: Óze Sándor–Medgyessy-Schmikli Norbert, Piliscsaba–Budapest, 116–122. old.

Ferrarius, Sigismundus, 1637. *De rebus Hungariae Provinciae Ordinis Praedicatorum partibus quatuor, et octo libris distributi commentarii*, Vinnae, 611 p.

Fontes Rerum Transylvanicarum II, 1913. *Epistolae et Acta Jesuitarum Transylvaniae Temporibus Principum Báthory 1571-1613, Volumen Secundum 1575 – 1588*. Ed. Veress Andreas, Kolozsvár, 326 p.

Fontes Rerum Transylvanicarum III, 1913. *Antonii Possevini Societatis Jesu Transilvania 1584*. Veress Andreas, Kolozsvár, 330 p.

Fontes Rerum Transylvanicarum, I, 1911. *Epistolae pistolae et Acta Jesuitarum Transylvaniae Temporibus Principum Báthory 1571-1613, Volumen Primum, 1571-1583*. Ed. Veress Andreas, Kolozsvár, 348 p.

Fügedi, Elek, 1972. *Koldulórendek és városfejlődés Magyarországon, Századok*, 69–95. old.

Galla, Ferenc, 2005. *Ferences misszionáriusok Magyarországon és Erdélyben a 17 – 18. században*, Sajtó alá rendezte Fazekas István, Budapest-Róma, 408. old.

Galla, Ferenc, 2015. *Pálos missziók Magyarországon a 17 – 18. században*. Ed. Fazekas István, Budapest, Gondolat, 536. old.

Gyöngyösi Gergely, 1521 – 1522. *Inventarium privilegiorum omnium et singularium domorum Ordinis Heremitarum Sancti Pauli Primi Hemeritae*. Kézirattára, Ab 115, Cod. Lat. [Online]. Доступно: <https://edit.elte.hu/xmlui/static/uv/uv.html?key=10831/30557&fname> (дата звернення: 21.06. 2019).

Gyöngyösi Gergely, 1991. *Pálos remete testvérek életrajzai. (1530 körül). (Részletek) // Szöveggyűjtemény a régi magyar irodalom történetéhez – Középkor (1000 – 1530) Sermones Compilati – Eötvös Loránd Tudományegyetem Régi Magyar Irodalomtudományi Intézet*. Szerk. Tarnai Andor, Madas Edit. Budapest [Online]. Доступно: http://sermones.elte.hu/szovegkiadasok/magyarul/madasszgy/index.php?file=232_247_Gyongyosi_Gergely (дата звернення: 21.06. 2019).

Gyöngyösi, Gregorius, 1988. *Vitae Fratrum Eremitarum Ordinis S.Pauli Primi Eremitae*. Ed. Franciscus L.Hervay, Budapest, 251. old.

Halkovics, László, 1994. *A sátoraljaújhelyi pálosok története. Pálos rendtörténeti tanulmányok*. Szerk. Sarbak Gábor, Csorna, 191–203. old.

Harsányi, András, 1938. *A domonkosrend Magyarországon a reformáció előtt*, Debrecen, 359. old.

Hazai okmánytár. *Codex diplomaticus patrius*, 1876. (далі – HO). VI. Szerk.: Ipolyi Arnold–Nagy Imre–Véghely Dezső. Budapest, 498. old.

Historia Collegii Homonna-Ungvariensis Soc. Jesu ad anno 1700 – 1773, 1783. *Jézus Társaság Magyarországi Rendtartománya Levéltára*, Budapest (далі – JTMRL), I, 1. 151 p.

Holl, Béla, 2000. *A historia litteraria magyarországi története. Holl Béla. Laus librorum. Válogatott tanulmányok*. Válogatta és szerk. Monok István, Zvara Edina, Budapest, 79–124. old.

- Ipolyi, Arnold, 1867. Adalékok a magyar domonkosok történetéhez. *Magyar Sion*, V, Budapest. 481–497., 590–609., 662–673., 769–776. old.
- Iványi, Béla, 1929. A Szent Domonkos-rend római központi levéltára. *Levéltári Közlemények*, 1–31. old.
- Jedin, Hubert, 1998. A zsinatok története, Budapest, 222. old.
- Jezsuita Okmánytár, 1995. I, 1/2. (dali – JO). Erdélyt és Magyarországot érintő iratok, 1601 – 1606. Szeged, 698 old.
- Jezsuita Okmánytár. I/1. (dali – JO). Erdélyt és Magyarországot érintő iratok 1601 – 1606, Szeged, 1995. 444. old.
- Karácsonyi, János, 1922 – 1924. Szent Ferencz rendjének története Magyarországon 1711 – ig, I–II, Budapest, 567, 668. old.
- Kertész, Balázs, 2015. *A magyarországi obszerváns ferencesek eredetiben fennmaradt iratai. 1448 – 1526. The Original Surviving Documents of the Hungarian Observant Franciscans. 1448– 1526.* Fontes historici Ordinis Fratrum Minorum in Hungaria/Magyar ferences források, 7. Magyarok Nagyszovanya Ferences Rendtartomány, Budapest, 172 p.
- Kisbán, Emil, 1938. A magyar pálosrend története, I köt., Budapest, 361. old.
- Komáromy, András, 1903. Levéltári kutatások (1216 – 1717). *Magyar Történelmi Társ.*, 4. sorozat, 4. kötet, Budapest, 120–137, 415–445. old.
- Kürucz, Antal, 1889. A magyarországi pálosrend története a legrégebb időktől a mohácsi vészig, Budapest, 391. old.
- Litterae missionariorum de Hungaria et Transilvania. 1572 – 1717, 2002, I–II. Ed. Tóth István György, Roma–Budapest, 1596 p.
- Litterae missionariorum de Hungaria et Transilvania. 1572 – 1717, 2008, V. Ed. Tóth István György, Roma–Budapest, 3199–3252 p.
- Litterae missionariorum de Hungaria et Transilvania. 1572 – 1717, 2005, III–IV. Ed. Tóth István György, Roma–Budapest, 160–3061 p.
- Lukács, László, Molnár, Antal, 1997. A homonnai jezsuita kollégium (1615–1619), *Művelődési törekvések a korai újkorban. Tanulmányok Keserű Bálint tiszteletére.* Szerk. Balázs Mihály–Font Zsuzsa–Keserű Gizella–Ötvös Péter., Szeged, 355–399. old.
- Mályusz, Elemér, 1945. A pálosrend a középkor végén. *Egyháztörténet*, 3, Budapest, 2–19. old.
- Meszlényi Antal, 1938 – 1939. Báthory Zsófia élete és végrendelete (1628–1680), *Regnum*, 177–266. old.
- Molnár, Antal, 1992. Olasz minoriták a XVII. századi Felső-Magyarországon. *Aetas*, (8) 3, 44–77. old.
- Molnár, Antal, 2005. Mezőváros és katolicizmus. Katolikus egyház az egri püspökség hódoltsági területén a 17. Században, Budapest, 322. old.
- Molnár, Antal, 2009. Lehetetlen küldetés? Jezsuiták Erdélyben és Felső-Magyarországon a 16-17. Században, Budapest, 286. old.
- Monasterium Beregh, MNL OL, Acta Paulinorum, E 153_a, 2.cs., Fasc.10.
- Monasterium Eszeny, MNL OL, Acta Paulinorum, E 153_a, 16.cs., Fasc. 109.
- Monasterium Máramaros, MNL OL, Acta Paulinorum, E 153_a, 27 cs., Fasc. 205–206.
- Monumenta antiquae Hungariae, 1969 – 1987. (dali – MAH). I, 1550 – 1579; II, 1580 – 1586; III, 1587 – 1592; IV, 1593 – 1600, Lukacs Ladislau (ed.). Roma, [Online]. Доступно: <http://www.sjweb.info/arsi/en/publications/ihsi/monumenta/> (дата звернення: 15.06. 2019).
- Németh, Péter, 2013. Elpusztult középkori kolostorok, fennmaradt templomok Kárpátalján. In *Középkori templomok a Tiszától a Kárpátokig. Középkori templomok útja Szabolcsban, Beregben és Kárpátalján.* Második kötet. Szerk. Kollár Tibor, Nyíregyháza, 18–31. old.
- Óze, Sándor, 2009. A ferencesek és a reformáció kapcsolata a XVI. századi Magyarországon, *Szentírás, hagyomány, reformáció. Teológia- és egyháztörténeti tanulmányok.* Szerk.: F.Romhányi Beatrix–Kendeffy Gábor, Budapest, 157–175. old.
- Pázmány Péter bibornok, esztergomi érsek, Magyarország primása összegyűjtött levelei, 1911. Kiadta A budapesti Kir. Magyar Tudomány-Egyetem Tanácsa. Egybegyűjtötte és sajtó alá rendezte Hanny Ferenc. II. Köt (1629-1637), Budapest, 821. old.
- Pfeiffer, Miklós, 1917. A Domonkos-rend magyar zárdáinak vázlatos története, Kassa, 111. old.
- Regesta regum stirpis Arpadianae critico diplomatica, 1927. (dali – Regestrata). Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke. I. kötet 2 füzet. Ed. Szentpétery Imre, Budapest, 180. old.
- Relationes missionariorum de Hungaria et Transilvania (1627–1707), 1994. (dali – Relationes). Ed. Tóth István György, Roma–Budapest, 459 old.
- Risko, Marianna, 2007. Ferencesek Nagyszőlősen. Ötszáz éves jelenlét térben és időben, Budapest, 263. old.
- Sárospataki rendház iratai, *Memorialia consuetudines Provinciae Austriae et ordinationes.* JTMRL, I, 1.
- Szabó, György Pius, 1921. Ferencesrendiek a magyar történelemben. Adalékok a magyar ferencesrendiek történetéhez, Budapest, 454. old.
- Tóth, István György, 2000. A Propaganda megalapítása és Magyarország (1622). *Történelmi szemle*, 42.évf., 1–2. sz., 19–68. old.
- Tóth, István György, 2001 a. A remeterend vándor misszionáriusa Vanoviczy János, az első pálos misszionárius levelei (1642 – 1677), *Levéltári Közlemények* 72. 1–2, 187–245. old.
- Tóth, István György, 2001. Galatáról Japánba. Olasz misszionáriusok a 17. századi Magyarországon és Erdélyben, *Századok*, 819–869. old.
- Tóth, István György, 2001 a. A remeterend vándor misszionáriusa Vanoviczy János, az első pálos misszionárius levelei (1642 – 1677), *Levéltári Közlemények*, (72), 1–2, 187–245. old.
- Tóth, István György, 2004. A szaggatott kapcsolat. A Propaganda és a magyarországi missziók 1622–1700, *Századok*, 886–889 old.
- Tóth, István György, 2007. Misszionáriusok a kora újkori Magyarországon, Budapest, Balassa kiadó, 428 old.
- Véghseő, Tamás, 2001. Pálos hithirdetők kapcsolatai Északkelet-Magyarország görög katolikusaiival (1642 –1682), *Athanasiana*, 12, 65–79. old.
- Véghseő, Tamás, 2003. Benkovic Ágoston váradi püspök működésének görög katolikus vonatkozásai (1682 – 1702), *Athanasiana*, 16, 99–122. old.
- Véghseő, Tamás, 2014. Jezsuiták és görögkatolikusok Északkelet-Magyarországon a 17. század második felében, *Katolikus megújulás Északkelet-Magyarországon. Művelődéstörténeti konferencia a jezsuita rend sárospataki megtelepedésének 350. évfordulója alkalmából.*, 2013.10.3-5, Sárospatak, 214–225. old.
- Velics, László S. J., 1914. Vázlatok a magyar jezsuiták múltjából. 1-3.füzet (1610 – 1690), Budapest, 422. old.

Veress, Endre, 1906. A kolozsvári Báthory-egyetem története lerombolásáig, *Erdelyi Múzeum*, 23, 169–193, 249–263, 319–320, 342–386. old.

Прохненко, И. А., Гомоляк, Е. М., Мойжес, В. В. Результаты исследования Виноградовского и Королёвского замков в 2007, *Саргатаца-Карпатика, Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла»*, 2007, вип. 36, с. 219–256.

Reference

A Perényi család levéltára, 1222 – 1526, 2008. (dalí – Perényi Levéltár). Szerk.: Tringli István. Magyar Országos Levéltár kiadványai, II. Forráskiadványok 44, Budapest, 509. old. (in Hungarian, in Latin).

A Szent Domonkos-rend multjából és jelenéből, 1916. A szerzet 700 éves jubileuma alkalmából. Kiadta dr. Horváth Sándor, Budapest, 424. old. (in Hungarian).

A zichi és vásonkeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára, 1874. (dalí – ZO). Codex diplomaticus domus senioris comitum Zichy de Zich et Vasonkeo. III. Szerk.: Nagy Imre–Nagy Iván–Véghely Dezső, Pest, 651. old. (in Hungarian, in Latin).

Acta Paulinorum. (AP) MNL OL E 153. (in Latin).

Anjou–kori Oklevéltár, 2004. XXV. 1341. Szerk. Sebők Ferenc, Budapest–Szeged, 576. old. (in Hungarian, in Latin).

Annuae Litterae Societatis Jesu. 1921. De Rebus Transylvanicis Temporibus Principum Báthory 1579-1613. Ed. Veress Andreas, Budapest, 306 p. (in Latin).

Árpádkori oklevelek, 1095 – 1301. 1867. Szerk. Ifjabb Kubinyi Ferenc, Pest, 270. old. (in Hungarian, in Latin).

Baán, István, 2007. Adalékok a jezsuiták tevékenységéhez a magyarországi rutének uniós térítéséhez. In. *Historicus Societatis Jesu. Szilas László Emlékkönyv*, Budapest, 118–129. old. (in Hungarian).

Balogh, Ioanne, 1783. Historia Gymnasium Unghvariensis. Jézus Társaság Magyarországi Rendtartománya Levéltára, Budapest (dalí – JTMRL), D. 38, 154 p. (in Latin).

Bandi, Zsuzsanna, 1985. Északkeletmagyarországi pálos kolostorok oklevelei (regeszták). *Borsod Megyei Levéltár Évkönyve*, 557-725. old. (in Hungarian).

Benger, Nicolaus, 1742. Chronotaxis Monasteriorum Ordinis Sancti Pauli Primi Eremitae. Kézirat. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (dalí – MNL OL), E 153, Acta Paulinorum Fasc. 627. (120. doboz) fol. 2–106. (in Latin).

Benger, Nicolaus, 1743 a. Annalium Eremiti Coenobitorum ordinis monachorum S. Pauli primi eremitae sub Regula Divi P. Augustini Deo famulantum Volumen tertium quo ab Anno 1727 ad annum 1774 ejusdem Proto-Eremitici ordinis Progressus... Kézirat, Központi Szeminárium Könyvtára, Budapest. (in Latin).

Benger, Nicolaus, 1743. Fragmen Panis Corvi Protoeremitici Seu Reliquiae Annalium Eremiti-Coenobiticorum Ordinis Fratrum Eremitarum Sancti Pauli Primi Eremitae [etc.] Eggerer, Andreas I; Benger, Nicolaus Viennae Austriae: Ex Officina Typographica Matthaei Cosmerovij, 1663 – 1743. [Online]. http://digital.onb.ac.at/OnbViewer/viewer.faces?doc=ABO_%2BZ168734006 (data zvernenija: 25.08. 2019). (in Latin).

Bojtos, Anita, 2018. A pálos rend XVII. századi története, különös tekintettel a rend szellemiségére. Doktori értekezés, Budapest, 348. old. (in Hungarian).

Carillo Alfonz jezsuita-atyá levelezése és iratai (1591 – 1618), 1906. Szerk.: Dr. Veress Endre. *Monumenta Hungariae Historica I. Diplomataria*. 32, Budapest, 740. old. (in Hungarian, in Latin).

Catalogi personarium et officiorum provinciae Austriae Societatis Jesu, 1978. Vol. 1. (1551 – 1600). Lukacs Ladislau (ed.), Romae, pp. XXI + 41 + 828. [Online]. <http://www.sjweb.info/arsi/en/publications/ihsi/monumenta/> (data zvernenija: 15.06. 2019). (in Latin).

Claustrom Eszeny, Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (dalí – MNL OL), Acta Paulinorum. (AP) E 153_a, 80 cs., Fasc. 508. (in Latin).

Claustrom Ungvár, MNL OL, Acta Paulinorum. (AP) E 153_a, Fasc. 509. (in Latin).

Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis, (dalí – CD), 1934, Tomi IX. Vol. 5. Ed. Fejér, Georgius. Budae, 655. p. (in Latin).

Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis, (dalí – CD), 1843, Tomi X, Vol. 8, Ed. Fejér Georgius, Budae, 688. p. (in Latin).

Collectanea S. Congregationis de Propaganda Fide : seu decreta, instructiones, rescripta pro apostolicis missionibus, 1907. Vol.I. 1622–1866, Romae : Ex Typographia Polyglotta, 1299 p. (in Latin).

Collegium Ungvariense, MNL OL, E 152, Registrata. (in Latin).

Diarium Collegii Ungvariensis S. J. anno 1694 die 3 Aprilis – ab annum 1723 Novembris; anno 1734 – ab annum 1746; anno 1748 Novembris; Anno 1761 – ab annum 1772. Eötvös Lóránt Tudomány Egyetem, Egyetemi Könyv- és Kézirtár, Budapest (dalí – ELTE EKK), AB 126, 127, 128, 129. (in Latin).

Documenta artis Paulinorum, (dalí – DAP) 1975, 1. füzet. A magyar rendtartomány monostorai, A-M. Az anyagot gyűjtötte: Gyéressy Béla. A bevezetést és az egyes fejezetek előszavát írta: Hervay Ferenc. MTA Művészettörténeti Kutató Csoportja, Budapest, 383 old. (in Hungarian, in Latin).

Documenta artis Paulinorum, (DAP) 1976, 2. füzet. A magyar rendtartomány kolostorai. N-Sz. A kötet anyagát gyűjtötte: Gyéressy Béla. A bevezetést és az egyes fejezetek előszavát írta: Hervay Ferenc. MTA Művészettörténeti Kutató Csoportja, Budapest, 474. old. (in Hungarian, in Latin).

Documenta artis Paulinorum, (DAP) 1978, 3. füzet. A magyar rendtartomány kolostorai. T-Zs. A kötet anyagát gyűjtötte: Gyéressy Béla. A bevezetést és az egyes fejezetek előszavát írta, a mutatót és a térképeket készítette: Hervay Ferenc. Sajtó alá rendezte: Tóth Melinda, Pintér György, Széphelyi Frankl György. MTA Művészettörténeti Kutató Csoportja, Budapest, 398. old. (in Hungarian, in Latin).

Eggerer, Andreas, 1663. Fragmen panis corvi proto-eremitici seu reliqviae annalium eremi-coenobiticorum Ordinis Fratrum Eremitarum Sancti Pauli Primi Eremitae... Viennae Austriae, ex officina Typographica Matthaei Cosmerovij, M.DC.LXIII. Régi *Magyar Könyvtár, III. 2195*, Budapest. (in Latin).

Egyháztörténeti emlékek a magyarországi hitújítás korából, (dalí – ETE), 1902, I. kötet, 1520 – 1529. Szerk.: Bunyitay V. - Rapaics R. - Karácsonyi J., Budapest, 592. old. (in Hungarian, in Latin).

Egyháztörténeti emlékek a magyarországi hitújítás korából, (ETE), 1904, II. kötet, 1530 – 1534. Szerk.: Bunyitay V. - Rapaics R. - Karácsonyi J., Budapest, 570. old. (in Hungarian, in Latin).

- Egyháztörténeti emlékek a magyarországi hitújítás korából, (ETE), 1906, III. kötet, 1535 – 1541. Szerk.: Bunyitay V. - Rapaics R. - Karácsonyi J., Budapest, 596.old. (in Hungarian, in Latin).
- Egyháztörténeti emlékek a magyarországi hitújítás korából, (ETE), 1909, IV. kötet, 1542 – 1547. Szerk.: Karácsonyi J. - Kollányi F. - Lukcsics J. Budapest, 652.old. (in Hungarian, in Latin).
- Egyháztörténeti emlékek a magyarországi hitújítás korából, (ETE), 1912, V. kötet, 1548 – 1551. Szerk.: Karácsonyi J. - Kollányi F. - Lukcsics J., Budapest, 684.old. (in Hungarian, in Latin).
- F.Romhányi, Beatrix, 2005. Ferencesek a késő középkori Magyarországon, *A ferences lelkiség hatása az újkori Közép-Európa történetére és kultúrájára*. 1. Ed.: Óze Sándor–Medgyessy-Schmikli Norbert, Piliscsaba–Budapest, 116-122. old. (in Hungarian).
- Ferrarius, Sigismundus, 1637. De rebus Hungariae Provinciae Ordinis Praedicatorum partibus quatuor, et octo libris distributi commentarii, Vinnae, 611.p. (in Latin).
- Fontes Rerum Transylvanicarum II, 1913. Epistolae et Acta Jesuitarum Transylvaniae Temporibus Principum Báthory 1571-1613, Volumen Secundum 1575 – 1588. Ed. Veress Andreas, Kolozsvár, 326. p. in Latin).
- Fontes Rerum Transylvanicarum III, 1913. Antonii Possevini Societatis Jesu Transilvania 1584. Veress Andreas, Kolozsvár, 330. p. (in Latin).
- Fontes Rerum Transylvanicarum, I, 1911. Epistolae pistolae et Acta Jesuitarum Transylvaniae Temporibus Principum Báthory 1571 – 1613, Volumen Primum, 1571 – 1583. Ed. Veress Andreas, Kolozsvár, 348. p. (in Latin).
- Fügedi, Elek, 1972. Koldulórendek és városfejlődés Magyarországon, *Századok*, 69–95. old. (in Hungarian).
- Galla, Ferenc, 2005. Ferences misszionáriusok Magyarországon és Erdélyben a 17 – 18. században, Sajtó alá rendezte Fazekas István, Budapest-Róma, 408. old. (in Hungarian).
- Galla, Ferenc, 2015. Pálos missziók Magyarországon a 17 – 18. században. Ed. Fazekas István, Budapest, Gondolat, 536 old. (in Hungarian).
- Gyöngyösi Gergely, 1521 – 1522. Inventarium privilegiorum omnium et singularum domorum Ordinis Heremitarum Sancti Pauli Primi Hemeritae. Kézirattára, Ab 115, Cod. Lat. [Online]. Доступно: <https://edit.elte.hu/xmlui/static/uv/uv.html?key=10831/30557&fname> (дата звернення: 21.06. 2019). (in Latin).
- Gyöngyösi Gergely, 1991. Pálos remete testvérek életrajzai. (1530 körül). (Részletek) // Szöveggyűjtemény a régi magyar irodalom történetéhez – Középkor (1000 – 1530) Sermones Compilati – Eötvös Loránd Tudományegyetem Régi Magyar Irodalomtudományi Intézet. Szerk. Tarnai Andor, Madas Edit. Budapest [Online]. Доступно: http://sermones.elte.hu/szovegkiadasok/magyarul/madasszgy/index.php?file=232_247_Gyongyosi_Gergely (дата звернення: 21.06. 2019). (in Hungarian).
- Gyöngyösi, Gregorius, 1988. Vitae Fratrum Eremitarum Ordinis S.Pauli Primi Eremitae. Ed. Franciscus L. Hervay, Budapest, 251. old. (in Hungarian).
- Halkovics, László, 1994. A sátoraljaújhelyi pálosok története. *Pálos rendtörténeti tanulmányok*. Szerk. Sarbak Gábor. Csorna, 191–203. old. (in Hungarian).
- Harsányi, András, 1938. A domonkosrend Magyarországon a reformáció előtt, Debrecen, 359. old. (in Hungarian).
- Hazai okmánytár. Codex diplomaticus patrius, 1876. (dali – HO). VI. Szerk.: Ipolyi Arnold–Nagy Imre–Véghely Dezső, Budapest, 498. old. (in Hungarian).
- Historia Collegii Homonna-Ungvariensis Soc. Jesu ad anno 1700 – 1773, 1783. Jézus Társaság Magyarországi Rendtartománya Levéltára, Budapest (dali – JTMRL), I, 1. 151 p. (in Latin).
- Holl, Béla, 2000. A historia litteraria magyarországi története. *Holl Béla. Laus librorum. Válogatott tanulmányok*. Válogatta és szerk. Monok István, Zvara Edina, Budapest, 79-124. old. (in Hungarian).
- Ipolyi, Arnold, 1867. Adalékok a magyar domonkosok történetéhez. *Magyar Sion*, V, Budapest. 481–497., 590–609., 662–673., 769–776. old. (in Hungarian).
- Iványi, Béla, 1929. A Szent Domonkos-rend római központi levéltára. *Levéltári Közlemények*, 1-31. old. (in Hungarian).
- Jedin, Hubert, 1998. A zsinatok története, Budapest, 222. old. (in Hungarian).
- Jezsuita Okmánytár, 1995. I, 1/2. (dali – JO). Erdélyt és Magyarországot érintő iratok, 1601 – 1606, Szeged, 698 old. (in Hungarian, in Latin).
- Jezsuita Okmánytár. I/1. (dali – JO). Erdélyt és Magyarországot érintő iratok 1601 – 1606, Szeged, 1995. 444. old. (in Hungarian).
- Karácsonyi, János, 1922–1924. Szent Ferencz rendjének története Magyarországon 1711 – ig, I–II, Budapest, 567, 668. old. (in Hungarian).
- Kertész, Balázs, 2015. *A magyarországi obszerváns ferencesek eredetiben fennmaradt iratai. 1448 – 1526. The Original Surviving Documents of the Hungarian Observant Franciscans. 1448 – 1526*. Fontes historici Ordinis Fratrum Minorum in Hungaria/Magyar ferences források, 7. Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartomány, Budapest, 172 p. (in Hungarian).
- Kisbán, Emil, 1938. A magyar pálosrend története, I köt., Budapest, 361 old. (in Hungarian).
- Komáromy, András, 1903. Levéltári kutatások (1216 – 1717). *Magyar Történelmi Tár*, 4. sorozat, 4. kötet, Budapest, 120–137, 415–445. old. (in Hungarian).
- Kürcz, Antal, 1889. A magyarországi pálosrend története a legrégebb időktől a mohácsi vészig, Budapest, 391. old. (in Hungarian).
- Litterae missionariorum de Hungaria et Transilvania. 1572 – 1717, 2002, I–II. Ed. Tóth István György, Roma–Budapest, 1596. p. (in Latin).
- Litterae missionariorum de Hungaria et Transilvania. 1572 – 1717, 2008, V. Ed. Tóth István György, Roma–Budapest, 3199–3252. p. (in Latin).
- Litterae missionariorum de Hungaria et Transilvania. 1572 – 1717, 2005, III–IV. Ed. Tóth István György, Roma–Budapest, 160-3061. p. (in Latin).
- Lukács, László, Molnár, Antal, 1997. A homonnai jezsuita kollégium (1615–1619), *Művelődési törekvések a korai újkorban. Tanulmányok Keserű Bálint tiszteletére*. Szerk. Balázs Mihály–Font Zsuzsa–Keserű Gizella–Ötvös Péter, Szeged, 355-399. old. (in Hungarian).
- Mályusz, Elemér, 1945. A pálosrend a középkor végén. *Egyháztörténet*, 3, Budapest, 2–19. old. (in Hungarian).
- Meszlényi Antal, 1938–1939. Báthory Zsófia élete és végrendelete (1628 – 1680), *Regnum*, 177–266. old. (in Hungarian).
- Molnár, Antal, 1992. Olasz minoriták a XVII. századi Felső-Magyarországon. *Aetas*, (8) 3, 44–77. old. (in Hungarian).

- Molnár, Antal, 2005. Mezőváros és katolicizmus. Katolikus egyház az egri püspökség hódoltsági területén a 17. Században, Budapest, 322. old. (in Hungarian).
- Molnár, Antal, 2009. Lehetetlen küldetés? Jezsuiták Erdélyben és Felső-Magyarországon a 16–17. Században, Budapest, 286. old. (in Hungarian).
- Monasterium Beregh, MNL OL, Acta Paulinorum, E 153_a, 2.cs., Fasc.10. (in Latin).
- Monasterium Eszeny, MNL OL, Acta Paulinorum, E 153_a, 16.cs., Fasc. 109. (in Latin).
- Monasterium Máramaros, MNL OL, Acta Paulinorum, E 153_a, 27 cs., Fasc. 205–206. (in Latin).
- Monumenta antiquae Hungariae, 1969 – 1987. (дали – МАН). I, 1550 – 1579; II, 1580 – 1586; III, 1587 – 1592; IV, 1593 – 1600, Lukacs Ladislau (ed.). Roma, [Online]. Доступно: [http://www.sjweb.info/arsi/en/publications/ihsi/monumenta/_\(дата звернення: 15.06.2019\)](http://www.sjweb.info/arsi/en/publications/ihsi/monumenta/). (in Latin).
- Németh, Péter, 2013. Elpusztult középkori kolostorok, fennmaradt templomok Kárpátalján. In *Középkori templomok a Tiszától a Kárpátokig. Középkori templomok útja Szabolcsban, Beregben és Kárpátalján*. Második kötet. Szerk. Kollár Tibor, Nyíregyháza, 18–31. old. (in Hungarian).
- Óze, Sándor, 2009. A ferencesek és a reformáció kapcsolata a XVI. századi Magyarországon, *Szentírás, hagyomány, reformáció. Teológia- és egyháztörténeti tanulmányok*. Szerk.: F.Romhányi Beatrix–Kendeffy Gábor, Budapest, 157–175. old. (in Hungarian).
- Pázmány Péter bibornok, esztergomi érsek, Magyarország primása összegyűjtött levelei, 1911. Kiadta A budapesti Kir. Magyar Tudomány-Egyetem Tanácsa. Egybegyűjtötte és sajtó alá rendezte Hanny Ferenc. II. Köt (1629 – 1637), Budapest, 821. old. (in Hungarian).
- Pfeiffer, Miklós, 1917. A Domonkos-rend magyar zárdáinak vázlatos története, Kassa, 111. old. (in Hungarian).
- Regesta regum stirpis Arpadianae crítico diplomatica, 1927. (дали – Registrata). Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke. I. kötet 2 füzet. Ed. Szentpétery Imre, Budapest, 180. old. (in Hungarian).
- Relationes missionariorum de Hungaria et Transilvania (1627 – 1707), 1994. (дали – Relationes). Ed. Tóth István György, Roma-Budapest, 459 old. (in Latin).
- Risko, Marianna, 2007. Ferencesek Nagyszőlősen. Ötszáz éves jelenlét térben és időben, Budapest, 263. old. (in Hungarian).
- Sárospataki rendház iratai, Memorialia consuetudines Provinciae Austriae et ordinationis. JTMRL, I, 1. (in Latin).
- Szabó, György Pius, 1921. Ferencesrendiek a magyar történelemben. Adalékok a magyar ferencesrendiek történetéhez, Budapest, 454. old. (in Hungarian).
- Tóth, István György, 2000. A Propaganda megalapítása és Magyarország (1622). *Történelmi szemle*, 42.évf., 1-2. sz., 19–68. old. (in Hungarian).
- Tóth, István György, 2001 a. A remeterend vándor misszionáriusa Vanoviczy János, az első pálos misszionárius levelei (1642 – 1677), *Levéltári Közlemények* 72. 1–2, 187–245. old. (in Hungarian).
- Tóth, István György, 2001. Galatáról Japánba. Olasz misszionáriusok a 17. századi Magyarországon és Erdélyben, *Századok*, 819–869. old. (in Hungarian).
- Tóth, István György, 2001 a. A remeterend vándor misszionáriusa Vanoviczy János, az első pálos misszionárius levelei (1642–1677), *Levéltári Közlemények*, (72), 1–2, 187–245. old. (in Hungarian).
- Tóth, István György, 2004. A szaggatott kapcsolat. A Propaganda és a magyarországi missziók 1622 – 1700, *Századok*, 886–889 old. (in Hungarian).
- Tóth, István György, 2007. Misszionáriusok a kora újkori Magyarországon, Budapest, Balassa kiadó, 428 old. (in Hungarian).
- Véghseő, Tamás, 2001. Pálos hithirdetők kapcsolatai Északkelet-Magyarország görög katolikusaiival (1642 –1682), *Athanasiana*, 12, 65–79. old. (in Hungarian).
- Véghseő, Tamás, 2003. Benkovic Ágoston váradi püspök működésének görög katolikus vonatkozásai (1682 – 1702), *Athanasiana*, 16, 99–122. old. (in Hungarian).
- Véghseő, Tamás, 2014. Jezsuiták és görögkatolikusok Északkelet-Magyarországon a 17. század második felében, *Katolikus megújulás Északkelet-Magyarországon. Művelődéstörténeti konferencia a jezsuita rend sárospataki megletelepedésének 350. évfordulója alkalmából.*, 2013.10.3-5, Sárospatak, 214-225. old. (in Hungarian).
- Velics, László S.J., 1914. Vázlatok a magyar jezsuiták múltjából. 1-3. füzet (1610 – 1690), Budapest, 422. old. (in Hungarian).
- Veress, Endre, 1906. A kolozsvári Báthory-egyetem története lerombolásáig, *Erdelyi Múzeum*, 23, 169–193, 249–263, 319–320, 342–386. old. (in Hungarian).
- Prokhnenko, I.A., Gomolyak, E.M., Moyzhes, V.V. Rezultaty issledovaniya Vinogradovskogo i Korolevskogo zamkov v 2007 [The results of a study of Vinogradovsky and Korolevsky castles in 2007], *Carpatica-Karpaty`ka*, Uzhgorod: Vy`davny`cztvo UzhNU «Goverla», 2007, v`p. 36, s. 219–256. (in Russian).

SUMMARY

WRITTEN SOURCES OF RESEARCH ON THE ACTIVITIES OF CATHOLIC RELIGIOUS ORDERS IN THE TERRITORY OF NORTH-EASTERN HUNGARY IN THE MIDDLE AGES AND THE EARLY MODERN TIMES

Oksana Ferkov

Candidate of History, Docent; Docent of the Department of the Archaeology, Ethnology and Cultural Studies SHEE «Uzhhorod National University»

The North-Eastern Comitats of the Kingdom of Hungary as a frontier zone became the object of settlement of monks of various Catholic orders in the XIII century. These monks performed missionary work, spread the Catholic faith among the schismatics, fasisqs and the like among many other tasks . In XVI – early XVIII centuries, this territory

became the arena of fierce political and religious confrontation for the Hungarian elite. Catholic religious orders – Franciscans, Paulines, Jesuits, etc. – joined the multifaceted confessional relations with different intensity. The purpose of the article is to characterize the available sources on the problems of Catholic religious orders in the territory of North-Eastern Hungary and to determine the prospects for future searches. The activity of Catholic religious orders in the territory of the North-Eastern Comitats of Hungary is represented by a sufficient source base for in-depth research. However, sources from different periods were preserved not equally well. Due to general chaos and aggressive secularization of the mid – XVI century a considerable part of the monastery's archives were destroyed or dispersed. The activity of the first missionaries of the order of St. Francis of the late XVI – early XVII century is poorly reflected in the sources. However, it was at this time that the founding fathers of the of Jesus Union joined the process of Catholic renewal and this left a noticeable trace in the sources. From 1622, with the formation of the Congregation for the propagation of faith tens of instructions, assignments, and thence, respectively, reports were sent from Rome to missionaries in Hungary. This layer of sources perhaps better reflects the successes and failures of missionary work. Given that a significant part of archival documentary and published materials of XIX century – beginning of the XXI century were not fully processed by the scientists, the author states that the history of Catholic religious orders of the Middle Ages and early modern time has good prospects for further research.

Keywords: *Catholic religious orders, Paulines, Jesuits, Franciscans, North-Eastern Hungary.*